

МЕЂУНАРОДНО ТРЖИШТЕ ЧОКОЛАДЕ

Влаховић Бранислав¹, Пушкарић Антон²,
Еленов Ристо³

Резиме

Резиме: у раду се истражују промене на међународном тржишту чоколаде. Анализиран је међународни промет, највећи извозници и увозници чоколаде у свету. Изворе података представља база Међународног трговинског центра (International Trade Centar-ITC) у временском периоду 2016-2020. године. Просечан светски извоз чоколаде износио је 5,8 милиона тона, са тенденцијом стагнације по стопи од 0,66% годишње. Највећи извозник је Немачка са 878 хиљада тона и учешћем од 15% у светском извозу. Највећи увозник је САД са 670 хиљада тона и учешћем од 11,5% у светском увозу. Пет мултинационалних компанија чине приближно половину укупног тржишног удела у свету: Mars (14,4%), Ferrero (10,4%), Mondelez International (9,4%), Meiji (7,8%) и Hershey (6,4%). Очекује се да ће глобално тржиште чоколаде расти по стопи од 4,78% како би достигло укупну вредност 182 милијарде УС долара до 2025. године.

Кључне речи: чоколада, међународни промет, извоз, увоз, потрошња

INTERNATIONAL CHOCOLATE MARKET

Vlahović Branislav¹, Puškarić Anton²,
Elenov Risto³

Summary

The paper analyzes the changes in the international chocolate market. The aim of the paper is to analyze the international trade and the largest exporters and importers of chocolate in the world. The data used in the research were obtained from the database of the International Trade Center (ITC) for the period 2016-2020. The average world's export of chocolate was 5.8 million tons, with a trend of stagnation at a rate of 0.66% per year. The largest exporter is Germany with 878 thousand tons, accounting for 15% of the world's export. The largest importer is the United States with 670 thousand tons, which is 11.5% of the world's import. Five multinational companies account for approximately half of the total market share in the world: Mars (14.4%), Ferrero (10.4%), Mondelez International (9.4%), Meiji (7.8%) and Hershey (6.4%). The global chocolate market is expected to grow at a rate of 4.78% to reach a total value of 182 billion US dollars by 2025.

Keywords: chocolate, international trade, export, import, consumption.

¹ Универзитет у Новом Саду, Пољопривредни факултет Нови Сад, Трг Доситеја Обрадовића 8, 21000 Нови Сад, Србија, е-маил: vlahovic@polj.uns.ac.rs

² Институт за економику пољопривреде Београд, Волгина 15, 11060 Београд, Србија, е-маил: anton.puskaric@gmail.com

³ Универзитет у Скопљу, Факултет за земљоделски науки и храна, Скопље, Северна Македонија, е-маил: relenov@fznh.ukim.edu.mk

¹ University of Novi Sad, Faculty of Agriculture, Novi Sad, Trg Dositeja Obradovića 8, 21000 Novi Sad, Serbia, mail: vlahovic@polj.uns.ac.rs

² Institute of Agricultural Economics Belgrade, Volgina 15, Belgrade, Serbia, mail: anton.puskaric@gmail.com

³ University of Skopje, Faculty of Agricultural Sciences and Food, Skopje, Northern Macedonia, mail: relenov@fznh.ukim.edu.mk

1 Увод

Чоколада је широко прихваћени производ у већини светског становништва. Богат је извор разних алкалоида, као што су фенетиламин, кофеин, теобромин и флавоноиди и радо се користе у исхрани, практично свих категорија становништва. Она има низ здравствених предности, конзумација смањује анксиозност и побољшава симптоме клиничке депресије. Поред тога, различити здравствени стручњаци широм света, такође, препоручују да умерена конзумација чоколаде повећава серотонин који смирује мозак и делује као антидепресив. Према подацима Светске здравствене организације (2020.) депресија, која је уобичајен ментални поремећај, погађа више од 264 милиона људи свих узраста широм света, а близу 800 хиљада људи умре сваке године због самоубиства, а депресија је један од главних узрока тога. Осим тога, чоколада, такође, значајно смањује ризик од кардиоваскуларних болести првенствено због високог садржаја флавоноида (<https://www.researchandmarkets.com/>).

Због своје огромне популарности међу свим старосним, етничким групама, културама и националностима, чоколада је међу најконзумиранијим намирницама у свету, углавном се прави од какао течности, семена какаоа, какао путера, шећера и млека. Може да се комбинује са било којим укусом. Неке земље су веома познате по производњи и квалитету чоколаде коју производе. На пример, Белгија и Швајцарска су познате по својој чоколади, а швајцарски Nestle један је од највећих произвођача чоколаде на свету (<https://finance.yahoo.com/>).

Циљ истраживања јесте да се сагледају основне карактеристике и трендови на међународном тржишту чоколаде, односно сагледају најзначајнији учесници у међународном промету. Чоколада је узета у истраживање јер представља значајан прехранбени производ која има високо место у међународном промету и има дугу традицију у међународној трговини.

2 Материјал и методе рада

Основни извори података преузети су из статистичке базе Међународне организације за храну и пољопривреду (ФАО) и Међународног Трговинског центра (*International Trade Centar-ITC*), за временски период од 2016. до 2020. године уз примену стандардних статистичко-математичких метода. Интензитет кретања промена квантификован је израчунавањем стопа промена применом

функција са најприлагођенијим линијама тренда оригиналним подацима. Рачунати су ипоказатељи тржишне моћи. Тржишну моћ могуће је мерити помоћу више показатеља, најчешће се користи однос концентрације (*eng. concentration ratio*, CR). Представља показатељ који тржишну моћ мери у виду процента тржишног учешћа ког имају 4, 8 или 12 највећих привредних субјеката (компанија) у одређеној индустрији или на одређеном тржишту. Формула односа концентрације је следећа:

$$CR_n = \sum_{i=1}^N Si^2$$

CR_n – тржишно учешће n компанија на одређеном тржишту

Si – тржишно учешће i -те компаније на истом тржишту.

Однос концентрације може да има вредности од 0% до 100%. Уколико на тржишту постоји много привредних субјеката са малим тржишним учешћем, однос конкуренције четири компаније биће близу 0%. Уколико је однос концентрације у интервалу вредности од 40% до 80% ради се о олигополу и те компаније имају умерену до велику тржишну моћ (Gordon 2021.).

Резултати истраживања и дискусија **3**

Какао је основни састојак чоколаде. Потиче од семена (какао зрна) плодова какаоа (какао махуна), који расту на стаблима какаоа. Производња какаоа почиње у тропским регионима око Екватора, где је топла и влажна клима погодна за узгој стабала какаоа (Nieburg, 2019.). 70% какао зрна у свету долази из четири западноафричке земље: Обале Слоноваче, Гане, Нигерије и Камеруна (Doherty, Tranchell, 2004.). Обала Слоноваче и Гана далеко су највећи произвођачи какаоа у свету, заједно дају више од половине светске производње. Иза наведених земаља следе Индонезија, Нигерија, Камерун, Бразил и Еквадор (<https://makechocolatefair.org/>).

Индустрија чоколаде троши 43% укупног какаоа у 2017. имала је малопродајну тржишну вредност од 106,19 милијарди УС долара, очекује се да ће порастати на 189,89 милијарди УС долара до 2025. године (Eghbal, 2018.). Глобално тржиште чоколаде достигло је вредност од 125 милијарди УС долара у 2020. У структури светског промета чоколаде доминира бела чоколада са 50%, следе млечна и црна чоколада са по 20% светског учешћа, остале врсте чоколаде учествују са 10% (<https://www.imarcgroup.com/>).

3.1 Извоз чоколаде у свету

Извоз чоколаде у свету износио је 5,8 милиона тона са тенденцијом стагнације по просечној стопи од 0,66% годишње. Може се констатовати да је пандемија изазвана вирусом Covid 19 имала утицај на светски промет чоколаде. Вредносно исказано светски извоз просечно је износио 28,4 милијарди УС долара, што је сврстава у производе са високим учешћем у структури међународне трговине. Вредносно стопа раста светског извоза интензивнија је у односу на раст количинског извоза (2,05%).

Анализирано по земљама најзначајнији извозник чоколаде у свету јесте *Немачка* чији просечан извоз износи 878 хиљада тона, што представља 15,05% светског извоза (*табела 1*). Немачка је водећи европски произвођач чоколаде. У истраживаном периоду она умерено повећава свој извоз по просечној стопи од 2,43% годишње. Просечна вредност извоза износи 4,8 милијарди УС долара. Највећи извоз остварује се у Француску (12,3%), следе Пољска (10,2%), Велика Британија (9,6%), Белгија (8,3%) и Холандија (6,6%). Поменуте земље апсорбују скоро половину (47%) укупног извоза чоколаде из Немачке.

Табела 1.: Највећи извозници чоколаде у свету (2016-2020.)
Table 1: The largest exporters of chocolate in the world (2016-2020)

<i>Држава</i>	<i>Просек, 000 тона</i>	<i>Учешће у свету (%)</i>	<i>Стопа промене (%)</i>	<i>Вредност мил. \$</i>
Немачка	878	15,05	2,43	4.779
Белгија	615	10,53	2,61	3.081
Холандија	422	7,23	-0,36	1.925
Канада	373	6,39	2,35	1.519
Пољска	355	6,08	6,64	1.741
Остале земље	3.192	54,72	-	15.342
Свет	5.835	100,0	0,66	28.387

Извор: Обрачун на бази <http://www.trademap.org/>

У Немачкој се налази највећа европска индустрија за производњу чоколаде, која, углавном, користи какао зрно. Вредност производње чоколадних производа процењена је на 5,4 милијарди евра. Велики мултинационални произвођачи чоколаде као што су *Ferrero*, *Mars* и *Mondelez* имају своје производне погоне у Немачкој и доминирају тржиштем. Укупно има преко 230 произвођача чоколаде. Примери већих немачких произвођача чоколаде су *Stollwerck Chocolates Company*, *Hachez*, *Ludvig Schokolade* и *Ritter Sport*. Постоји позитивна перспектива индустрије чоколаде у Немачкој због високог квалитета, препознатљивости брендова као и умереног раста потрошње чоколаде у региону (<https://www.cbi.eu/>).

На другом месту у свету налази се *Белгија* чији просечан извоз износи 615 хиљада тона, што представља 10,5% светског извоза. Извоз бележи тенденцију умереног раста по стопи од 2,61% годишње. Просечна вредност извоза износи 3,1 милијарду УС долара. Најзначајнији извоз остварује се у Холандију (19,9%), следе Немачка (16,5%), Француска (14,8%), Велика Британија (12,5%) и Пољска (5,2%). Поменуте земље апсорбовале су више од две трећине (68,9%) извоза чоколаде из Белгије.

„*Белгијска чоколада*“ односи се на чоколаду произведену према правилима белгијског кодекса о чоколади, што значи да се комплетан процес мешања, рафинирања и конширања обавља у Белгији (Garrone et al. 2015.). Овај кодекс развијен је да заштити репутацију белгијских произвођача чоколаде и њихових производа. Белгијска чоколада популарна је широм света, а тражња за њом значајно расте. На белгијском тржишту активно је 540 произвођача чоколаде. Велики мултинационални произвођачи чоколаде доминирају тржиштем. *Mondelez* је највећи белгијски произвођач чоколаде, захваљујући својим брэндовима као што су *Cote d'Or* и *Milka*. Познате белгијске компаније за производњу чоколаде су *Godiva*, *Leonidas* и *Neuhaus*. Водећи светски произвођач индустријске чоколаде *Barri Callebaut* има највећу производну локацију у Виезеу у Белгији. Друге значајне компаније које производе индустријску чоколаду у Белгији су *Cargill* и *Puratos* (<https://www.cbi.eu/>).

Следи *Холандија* чији просечан извоз износи 422 хиљаде тона, што представља 7,2% светског извоза. Извоз бележи тенденцију незнатног пада по стопи од 0,36% годишње. Вредност извоза износи 1,9 милијарди УС долара. Холандија је уједно и највећи извозник полупроизвода од чоколаде (какао паста, какао путер и какао прах). После Обале Слоноваче, Холандија је највећи прерађивач какао зрна у свету (<https://www.cbs.nl/>). Најзначајнији извоз остварује се у Немачку (21,4%), следе Француска (14,6%), Велика Британија (13,4%), Белгија (11,5%) и Пољска (2,9%). Наведене земље апсорбовале су више од половине укупног извоза чоколаде из Холандије (63,8%).

На четвртом месту налази се *Канада* чији просечан извоз износи 373 хиљаде тона, што представља 6,39% светског извоза. Извоз бележи тенденцију умереног пораста по стопи од 2,35% годишње. Вредност извоза износи 1,5 милијарди УС долара годишње. Убедљиво највећи извоз остварује се у САД (94,9%), следе Мексико (3,8%), Аустралија (0,4%), Јапан (0,2%) и Велика Британија (0,1%). Наведене земље апсорбовале су 99,4% просечног извоза чоколаде

из Канаде. Вредност тржишта чоколаде у Канади процењује се на 2,4 милијарде УС долара (<https://www.ibisworld.com/>). Компаније које имају највећи тржишни удео у производњи чоколаде у канадској индустрији су: *Ferrero Canada Ltd.*, *Nestle Vaters Canada Inc.*, *Mars Inc.* и *The Hershey Company*.

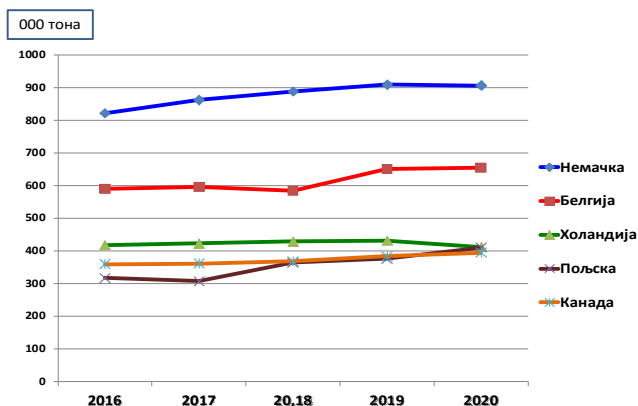
На петом месту налази се *Пољска* чији просечан извоз износи 355 хиљада тона, што чини 6,08% светског извоза. Извоз бележи тенденцију значајног раста по стопи од 6,64% годишње. То је уједно и највећи раст у односу на остале наведене највеће светске извознике. Највећи произвођачи чоколаде у Пољској су *Milka*, *E.Vedel* и *Kinder*. Вредност извоза износи 1,7 милијарди УС долара годишње. Најзначајнији извоз остварује се у Велику Британију (21,7%), следе Немачка (18,1%), Француска (6,3%), Холандија (5,8%) и Белгија (4,1%). Наведене земље апсорбовале су више од половине (56,0%) укупног извоза чоколаде из Пољске.

Земље наведене на графикону 1, имају апсолутну доминацију у извозу јер дају скоро половину (45,28%) укупног светског извоза чоколаде. На међународном тржишту доминирају мултинационалне компаније које повећавају своју производњу, асортиман и промотивним активностима теже да повећају своју продају и тржишно учешће. Пет мултинационалних компанија заједно чине приближно половину укупног тржишног удела у свету: Mars (14,4%), Ferrero (10,4%), Mondelez International (9,4%), Meiji (7,8%) и Hershey (6,4%). Број произвођача чоколаде је велики и расте са могућношћу остваривања значајних прихода због растуће тражње. Велике светске компаније на глобалном тржишту чоколаде спроводе различите стратегије раста како би стекли конкурентску предност у односу на своје конкуренте на овом тржишту. Главни тржишни учесници на глобалном тржишту чоколаде покривени су заједно са њиховом релативном конкурентском позицијом и стратегијама (Wunsch, 2019.). Најзначајне компаније су следеће (Табела 2):

Mars Wrigley Confectionery (САД) – представља највећу светску компанију за производњу чоколаде која поседује неке од најпознатијих брендова на свету, укључујући M&Ms, Galaki, Snickers, Skittles и Марс барове. Своје производе продаје у више од 100 земаља света. Вредност годишње продаје износи преко 18 милијарди долара (2020.).

Ferrero Group (Луксембург/Италија) - основан је у Италији, Ferrero је други највећи произвођач чоколаде и кондиторских производа у свету. Годишња продаја износи 13 милијарди долара (2020.).

Поседује 18 фабрика и запошљава 40 хиљада радника. Најпознатији бренд је Ferrero Rocher, један је од најбољих брендова чоколаде на свету. Други водећи брендови чоколаде су Kinder и Nutella.

Графикон 1: Кретање извоза чоколаде највећих светских извозника (000 т.)
Graph 1: Trends in chocolate export of the world's largest exporters (000 tons)

Табела 2.: Највеће компаније на тржишту чоколаде у свету (2020.)
Table 2: The largest companies in the chocolate market in the world (2020)

Компанија	Седиште	Продаја, милијарди \$
Mars Wrigley Confectionery	Чикаго, САД	18
Ferrero Group	Луксембург	13
Mondelēz International	Чикаго, САД	11,8
Meiji Co Ltd	Токио, Јапан	9,7
Hershey Co.	Херснeј, САД	8

Izvor: <https://blog.bizvibe.com/>

Mondelez International (САД) - амерички прехранбени гигант поседује неке од најпознатијих брендова кондиторских производа и чоколаде на свету као што су: Oreo, Milka, Toblerone, TUC i Cadbury. Компанија тренутно послује у преко 80 земаља и остварује годишњи приход од око 12 милијарди долара.

Meiji Co Ltd (Јапан) - са седиштем у Токију, у Јапану, остварује годишњу продају од 9,7 милијарди долара. Чоколадна линија укључује скоро 130 производа, као и чоколадне барове и чоколаде са какаом.

Hershey Co. (САД) - једна је од највећих компанија за производњу слаткиша и чоколаде у САД. Компанија продаје своје производе у више од 60 земаља света. Годишња продаја од 8 милијарди долара остварује се од главних производа укључујући чоколадне барове, кексе и облатне, класичне чоколаде, тврде бомбоне и друге слаткише.

Најпознатији брендови чоколаде у свету су следећи:

Lindt & Sprungli – представља тржишног лидера у сегменту врхунске чоколаде, има традицију од 175 година постојања. Сматра се једним од најпознатијих брендова на тржишту, нуди широк спектар производа и има продају у преко 120 земаља широм света.

Gyilian Chocolate - белгијски бренд чоколаде, успео је да створи снажну нишу у сегменту луксузне чоколаде. Продаје се у више од сто земаља света.

Ferrero Rocher - италијански бренд основан је 1982. године у Европи. Највећи је потрошач лешника на свету, који апсорбује око 25% светске понуде лешника. Овај кључни састојак европских брендова чоколаде, лецитин се широко користи као лек за висок холестерол, депресију и анксиозност. Једноделно паковање са златним сјајем и нови концепт који представља дају снажан имиџ бренда и велику привлачност потрошачима.

Godiva Chocolates – белгијски бренд, сматра се иноватором у сегменту гурманске чоколаде и препознатљив је по својим златним кутијама.

Scharffen Berger - релативно је нови амерички бренд, основан је 1997. године у Сан Франциску. Своје производе продају као „чоколаду са душом вина“. Scharffen Berger чоколаде израђене су кроз занатске производне методе које им дају јединствен и специфичан профил врхунског чоколадног укуса (<https://www.globalbrandsmagazine.com/>). Поред наведених треба истаћи и: *Toblerone, Mars, Cadbury, Kit Kat* и др.

Очекује се да ће глобално тржиште чоколаде расти по стопи од 4,78% у временском периоду од 2020-2025. Године, како би достигло укупну величину од 182 милијарде УС долара 2025. године, што ће представљати значајан пораст, у вредности од 57 милијарди УС долара више у односу на 2020. годину (<https://www.researchandmarkets.com/>).

Глобално тржиште чоколаде наставља да напредује и у 2020. јер највеће компаније за производњу чоколаде на свету доживљавају раст у продаји чоколаде. Упркос све већој здравственој забринутости због кондиторских производа од шећера, глобална потражња за чоколадним слаткишима одржава стабилан раст током последњих година. Верује се да је стално увођење и лансирање нових врхунских чоколадних и органских чоколадних производа са фокусом на цену, паковање и састојке од стране највећих светских произвођача чоко-

ладе главни разлог који покреће глобално тржиште чоколаде да даље расте у блиској будућности (<https://blog.bizvibe.com/>).

Увоз чоколаде у свету 3.2

Увоз чоколаде у свету у истраживаном временском периоду износио је 5,8 милиона тона са тенденцијом незнатног раста по просечној стопи од 0,86% годишње. Међународни промет чоколаде у истраживаном временском периоду доста је успорен и условљен је, пре свега, умереном тражњом.

Анализирано по земљама, најзначајнији увозник чоколаде у свету су *Сједињене Америчке Државе* са просечним увозом од 670 хиљада тона, што чини 11,54% светског увоза. Остварује тенденцију умереног раста увоза по стопи од 1,32% годишње (табела 3.). Просечна вредност увоза чоколаде износила је 2,8 милијарди УС долара. Један од разлога високог увоза јесте и проширење асортимана разним врстама чоколаде на домаћем тржишту. Просечна потрошња чоколаде изражена по становнику на релативно је скромном нивоу и износи 4,4 килограма годишње (2019.) и налази се на 18 месту у свету (FAO, 2021.).

Табела 3.: Највећи увозници чоколаде у свету (2016-2020.)
Table 3: The largest importers of chocolate in the world (2016-2020)

Држава	Просек, 000 тона	Учешће у свету (%)	Стопа промене (%)	Вредност мил. евра
САД	670	11,54	1,32	2.801
Немачка	474	8,16	1,39	2.366
В. Британија	454	7,82	2,66	2.080
Француска	451	7,77	1,00	2.173
Холандија	276	4,75	1,86	1.286
Остале земље	3.478	59,96	-	17.292
Свет	5.803	100,0	0,86	27.998

Извор: Обрачун на бази <http://www.trademap.org/>

Највећи део, више од половине увоза антиципира се из Канаде (54,6%), следе Мексико (27,3%), Немачка (3,4%), Белгија (2,8%) и Ирска (1,5%). Напред наведене земље доминирају у увозу са учешћем са 89,6%.

У 2020. години, САД регистровале су укупну малопродају од 21,5 милијарди УС долара у сектору чоколадних производа, што укључује укупну продају од 20,6 милијарди УС долара у категорији чоколадних кондиторских производа и 859,3 милиона УС долара у прехранбеним производима обложених чоколадом. Категорија чоколадних кондиторских производа имала је раст од 2,8% (2016- 2020.) са

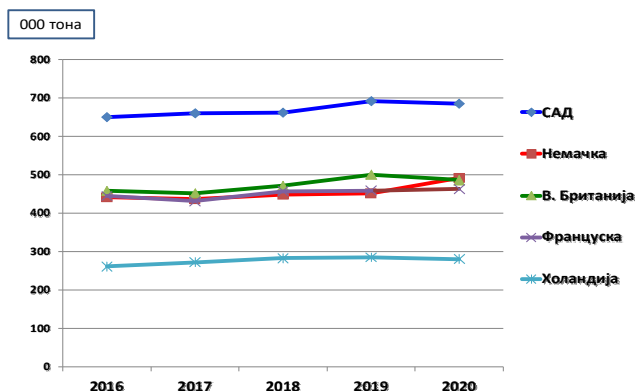
очекиваним растом од 3,6% (2021-2025.), док се очекује да ће се тражња за кексима обложених чоколадом смањити са 3,4% на -0,01% до 2025. Најпопуларнији субкатогије између 2016. и 2020. биле су чоколадне линије, кесице и кесе чоколаде и чоколадни барови и пралине. Очекује се да ће сезонски чоколадни производи повећати раст по стопи од 1,6% на 4,1%, а очекује се да ће чоколада са играчкама смањити са +71,4% на +8,2% у временском периоду између 2020. и 2025. године (<https://agriculture.canada.ca>).

Све већи број потрошача тражи чоколадне послатице које се баве одређеним здравственим трендовима у животном стилу као што су веганство или они са нетолеранцијом на млечне производе или лактозу. Компаније су лансирале низ чоколадних производа направљених од овсеног млека, црне чоколаде и биљних опција. Све више потрошача тражи чоколаде са смањеним садржајем шећера или чоколадне производе без шећера који користе природни заслађивач стевииу, замену за шећер или растворљива кукурузна влакна која служе, пре свега, за снижавање садржаја шећера (<https://www.euromonitor.com/>).

На другом месту налази се *Немачка* са 474 хиљада тона, која је уједно и највећи светски извозник. У структури светског увоза учествује са 8,16% са стопом незнатног раста од 1,39% годишње. Просечна вредност увоза чоколаде износила је 2,4 милијарди УС долара. Потрошња чоколаде у Немачкој на високом је нивоу, износи 9,2 килограма по становнику и налази се другом месту у свету, иза Швајцарске (2019.). Иако већина потрошача (55%) и даље преферира млечну чоколаду, потрошачи чоколаде у Немачкој све више захтевају висококвалитетну црну чоколаду. Потрошња црне чоколаде вођена је преференцијама потрошача за „здраве“ чоколаде. Чоколада са високим садржајем какаоа сматра се „здравијом“ од чоколаде са већим садржајем шећера и млека. Слично томе, постоји и све већа тражња за чоколадом без шећера, са смањеним садржајем шећера и веганском чоколадом. Чоколадни производи са уоченим „здравим“ састојцима као што су семенке конопље, чиа семенке или воће, такође, постају све популарнији у Немачкој. Иако оваква квалитетнија и „здравија“ чоколада остаје ниша, тржиште је већ прилично конкурентно са широким спектром брендова који су доступни у немачким продавницама (<https://www.cbi.eu/>).

У увозу највише су заступљене чоколаде из Белгије са скоро једном четвртином (23,5%), следе Холандија (17,7%), Пољска (11,9%), Швајцарска (9,7%) и Аустрија (8,2%). Поменуте земље чине

71,0% укупног увоза. Евидентно је да доминира увоз из земаља Европске уније (Графикон 2).

Графикон 2: Кретање увоза чоколаде највећих светских увозника (000 т)
Graph 2: Trends in chocolate import of the world's largest importers (000t)

На четвртном месту налази се *Француска* са увозом од 451 хиљаду тона што је незнатно мање од увоза Велике Британије и представља 7,77% укупног светског увоза. Карактерише га тренд незнатног пораста увоза по стопи од 1,0% годишње. Просечна вредност увоза чоколаде износила је 2,2 милијарде УС долара. Просечна потрошња чоколаде изражена по становнику износи 4,3 килограма годишње (2019.) и налази се на 19 месту у свету. Француски потрошачи највише преферирају чоколаде из Белгије и Немачке због изузетног квалитета (<https://europe.wisc.edu/>).

У увозу највише су заступљена чоколаде из Немачке (23,8%), следе Белгија (22,9%), Италија (12,1%), Холандија (10,4%) и Обала Слоноваче (8,4%). Наведене земље чине више од три четвртине укупног увоза (77,7%). Евидентно је да је највећи увоз из земаља Европске уније.

На петом месту међу највећим увозницима чоколаде у свету налази се *Холандија* са увозом од 276 хиљада тона што представља 4,75% укупног светског увоза. Карактерише га тренд незнатног пораста увоза по стопи од 1,86% годишње. Просечна вредност увоза чоколаде износила је 1,3 милијарди УС долара. Холандија је глобални трговински центар за какао зрна и полупроизоде и највећи светски увозник какао зрна. У 2020. години холандски увоз износио је 895 хиљада тона. Он представља 24% глобалног увоза какао зрна. Укупан обим увоза какао зрна у Холандији имао је просе-

чну годишњу стопу раста од 2,3% у временском периоду од 2016. до 2020. Због пандемије COVID-19 и поремећаја глобалног ланца снабдевања, увоз какао зрна у Холандији у 2020. забележио је мањи обим него претходних година. Зрна какао увозе се у Холандију преко луке Амстердам, највеће „какао“ луке на свету. Лука има обимне и добро опремљене објекте за увоз, складиштење и прераду какаоа, а у овој области су смештени многи актери активни у ланцу вредности какаоа. Очекује се да ће Холандија наставити да игра важну улогу у трговини какаоом, због стручности луке и региона, концентрације објеката и актера, њеног фокуса на одрживост и флексибилности за иновације. Компаније специјализоване за складиштење какао зрна у Холандији су, на пример, Commodity Center Holandia, CJ He-n driks grupa i C. Steinveg Group (<https://www.cbi.eu/>).

Просечна потрошња у Холандији изражена по становнику износи 5,1 килограм годишње (2019.), по овом параметру налази се на 13 месту у свету. На холандском потрошачком тржишту постоји све већа тражња за висококвалитетном и црном чоколадом, за коју су потрошачи спремни да плате већу цену. На пример, бренд приватне робне марке *Delicata (Albert Heijn)* нуди широк спектар чистих чоколадних плочица специфичног порекла, што указује на све већи значај овог концепта на тржишту. Холандски потрошачи све више траже „здравије“ чоколаде. На пример, кондиторска индустрија реагује на овај тренд тако што све више користи природне заслађиваче у чоколади (као што су стевија и агава). Такође, све већа је тражња за веганском (сировом) чоколадом, црном чоколадом и чоколадним производима са састојцима који се сматрају здравим. На пример, чоколадице са авокадом постаје све популарније. Растућа популарност висококвалитетне чоколаде, такође, довела је до наглог пораста произвођача последњих година. Током последњих десет година, број малих произвођача чоколаде у Холандији (са мање од 10 запослених) више се него удвостручио и износио је 445 компанија у 2019. години.

У увозу највише је заступљена чоколада из Белгије (39,9%), следе Немачка (22,1%), Француска (9,3%), Пољска (8,5%) и Велика Британија (7,5%), што чини више од три четвртине укупног увоза (87,3%). Евидентно је да је највећи увоз из земаља Европске уније.

Највећи светски увозници, дати у табели 3, партиципирају скоро половину светског увоза (40,04%). Евидентно је да су стопе раста увоза свих највећих увозника на доста умереном до ниском нивоу.

Предвиђено је да ће сектор какаоа расти, првенствено вођен својој великој, популарности и широкој употреби у индустрији хране и пића (Suri, 2018.). Повећана тражња за чоколадом са уоченим бенефицијама за здравље и егзотичнији укуси очекују се у земљама Западне Европе и Северне Америке, које су традиционална тржишта која конзумирају чоколаду (Yu, 2017.). Ово укључује чоколаду направљену од какаоа једног порекла, производе са смањеним садржајем шећера, врхунску и црну чоколаду, као и нове укусе (Skelly, 2017.). Очекује се раст тражње за какао производима у земљама са економијама у развоју (Fact, 2018.). Предвиђа се да ће продаја расти у земљама које имају раст БДП-а по становнику као што су Кина, Мексико, Индонезија, Турска и Индија (Eghbal, 2018.).

У наредном периоду међународна трговина зависиће, пре свега, од деловања пандемије Covid 19. Иста је утицала на смањење тражње за овом врстом слаткиша. Повећање свести о здравственим предностима, пре свега, конзумирања црне чоколаде делује као још један фактор који подстиче раст. Познато је да редовно конзумирање црне чоколаде у умереним количинама побољшава циркулацију крви у телу, побољшава функцију мозга, снижава крвни притисак и минимизира ризик од срчаних обољења. Предвиђа се да ће други фактори, као што су премиумизација производа на бази чоколаде, коришћење естетски атрактивне амбалаже за привлачење пажње потрошача, заједно са производњом органских, веганских и чоколада без шећера и глутена, даље покретати глобано тржиште чоколаде и производа на бази чоколаде (<https://www.imarcgroup.com/>).

Глобално тржиште чоколаде вођено је екстензивном употребом чоколаде у кондиторским и ароматизованим прехранбеним производима. Међутим, флукуације у ценама сировина и прекомерно ослањање на нестабилне економије за снабдевање какаоом ограничавају раст тржишта. На бази антиципирања досадашњих трендова очекује се да ће и даље највећи извозник бити *Немачка* а увозник *Сједињене Америчке Државе*.

Закључак 4

Тржиште чоколаде у свету веома је динамично али са тенденцијом успоравања у последњим годинама истраживаног периода (2016-2020.). Један од разлога јесте смањена светска тражња усло-

вљена, поред осталог, деловањем пандемије Covid 19. Просечан извоз чоколаде у свету износио је 5,8 милиона тона са тенденцијом стагнације по просечној стопи од 0,66% годишње. Највећи светски извозник је Немачка са 878 хиљада тона и учешћем од 15,05% у светском извозу. Просечна вредност извоза на нивоу је од 4,8 милијарди УС долара. Велики извозници су Белгија, Холандија, Канада и Пољска које дају скоро половину (45,28%) светског извоза чоколаде.

На међународном тржишту доминирају мултинационалне компаније које повећавају своју производњу и маркетиншким активностима теже да повећају продају и остваре што већи профит. Пет мултинационалних компанија заједно чине приближно половину укупног тржишног удела у свету: *Mars* (14,4%), *Ferrero* (10,4%), *Mondelez International* (9,4%), *Meiji* (7,8%) и *Hershey* (6,4%). Може се закључити да је светско тржиште чоколаде значајно концентрисано.

Највећи светски увозник је САД са 670 хиљада тона и учешћем од 11,54% у светском увозу. Велики увозници су Немачка, Велика Британија, Француска и Холандија које апсорбују 40,0% светског увоза чоколаде.

Очекује се да ће глобално тржиште чоколаде у временском периоду од 2020-2025. године расти по стопи од 4,78% како би достигло укупну вредност од 182 милијарде УС долара 2025. године, што ће представљати пораст од 57 милијарди УС долара у односу на 2020 годину.

У наредном периоду међународна трговина значајно ће зависити од деловања пандемије Covid 19. Повећање свести о здравственим предностима, пре свега, конзумирања црне чоколаде делује као значајан фактор који подстиче раст светског промета.

5 Литература

1. Doherty B., Trancell Sophy (2005.): New Thinking in International Trade ? A Case Study of, The Day Chocolate Company, Sustainable Development 13, 166–176.
2. Eghbal M., (2018.): Global Chocolate Industry: From Bean to Bar. Euromonitor International. Retrived from <https://blog.euromonitor.com/global-chocolate-industry>.
3. Fact MR., (2018.): Cocoa Market Forecast, Trend Analysis & Competition Tracking - Global Market insights 2018 to 2028. Retrived from <https://www.factmr.com/report/44/cocoa-mark>
4. Garrone Maria; Pieters H., Swinnen J., (2015.): From pralines to multi-nationals: The economic history of Belgian chocolate, LICOS Centre for Institutions and Economic Performance, KU Leuven.

5. Gordon, J. (2021.): http://thebusinessprofessor.com/en_US/economic-analysis-monetary-policy/concentration-ratio-definition
6. Nieburg O., (2019.): What do farmers and the ICCO think of Ghana and Côte d'Ivoire's minimum cocoa price? ConfectioneryNews. Retrieved from <https://www.confectionerynews.com/Article/2019/06/19/Cocoa-farmers-question-Ghana-and-Cote-d-Ivoire-s-minimum-cocoa-price>
7. Skelly J., (2017.): The Challenges, Risks, and Opportunities of Chocolate on a Global Scale. Euromonitor International. Retrieved from <https://blog.euromonitor.com/chocolate-global-scale/>
8. Suri A., (2018.): Cocoa Market Knowledge, Risks and Opportunities. Olam. Retrieved from <https://www.olamgroup.com/investors/investor-library/olam-insights/issue-1-2017-scaling-and-transforming-olam-cocoa-to-spur-growth/cocoa-market-knowledge-risks-and-opportunities.html>
9. Wunsch N., (2018): Switzerland: market share of retailers 2018. In : Statista [en ligne]. Disponible à l'adresse :<https://www.statista.com/statistics/787298/switzerland-market-share-of-food-retailers/>.
10. Yu D., (2017.): Health & wellness chocolate to outpace regular category: Euromonitor. Confectionery News. Retrieved from <https://www.confectionerynews.com/Article/-/2017/02/15/Healthy-chocolate-to-outpace-regular-category-Euromonitor>
10. Yu D., (2017.): Health & wellness chocolate to outpace regular category: Euromonitor. Confectionery News. Retrieved from <https://www.confectionerynews.com/Article/-/2017/02/15/Healthy-chocolate-to-outpace-regular-category-Euromonitor>
11. <https://www.euromonitor.com/chocolate-confectionery>
12. <https://finance.yahoo.com/news/top-25-chocolate-producing-countries-211145876.html>
13. <https://www.globalbrandsmagazine.com/best-chocolate-brands-in-the-world/>
14. <https://blog.bizvibe.com/blog/food-beverages/top-10-largest-chocolate-companies-world>
15. <https://www.cbi.eu/market-information/cocoa-cocoa-products/germany/market-potential>
16. <https://www.ibisworld.com/canada/market-size/chocolate-production/>
17. <https://agriculture.canada.ca/en/international-trade/market-intelligence/reports/sector-trend-analysis-chocolate-confectionery-united-states>
18. <https://www.researchandmarkets.com/reports/5138783/global-chocolate-market-forecasts-from-2020-to>
19. <https://www.imarcgroup.com/prerefeasibility-report-chocolate-manufacturing-plant>
20. <https://europe.wisc.edu/wp-content/uploads/sites/759/2017/03/France-1.pdf>
21. <https://www.cbs.nl/nl-nieuws/2016/51/nederland-voert-meer-chocolade-uit>
22. <https://www.confectionerynews.com/Article/2021/02/02/Brexit-import-and-exports-of-confectionery-hit-as-EU-and-UK-firms-grapple-with-new-rules>
23. <https://makechocolatefair.org/issues/cocoa-production-nutshell>

Primljen/Received: 28.02.2022.
Prihvaćen/Accepted: 15.03.2022.